

EVANGELIKUS EGYHÁZ ÉS ISKOLA.

Előfizetési ár:

Egész évre . . . 6 frt — kr.
félésre . . . . . 3 " — "
negyedévre . . . 1 " 50 "
Egy szám ára: 12 kr. o. é.

MEGJELEN HETENKÉNT EGYSZER.

Szerkesztő- s kiadó-hivatal: Pozsony, Konventutcza 6. sz.

Felelős szerkesztő:

TRSZTYÉNSZKY FERENCZ.

Hirdetés ára:

Négyhasábos petit sorként
egyszer közölve 7 kr.,
többször közölve 5 kr.
Bélyegdíj: külön 30 kr.

Tartalom: Feladatunk a keresztyénellenes világnézettel szemben. (Schwalm György.) — Középkolánk szervezése ügyében. (Dr. Masznyik Endre.)
— A vallás és a természettudósok. (Apáti Károly.) — Belföld. — Külföld. — Vegyesek.

Feladatunk a keresztyénellenes világnézettel szemben.

I.

Pál apostol, midőn az Areopáguson hirdette az athénebelieknek az ő „új tudományát“, két egymásnak ellenmondó világnézettel állott szemben: Epikur optimismusával és Zenon pessimismusával.

Ezen két egymással homlokegyenest ellenkező iránynak képviselői „vetekednek vala ő vele“, a ki tényleg már elérte volt a Krisztusban való hitte által, a mit az ó-kor bölcei sejtettek, kerestek, reményltek, de elérni nem tudtak: az Istennel való közösséget.

Az epikureusok Pált „csacsogó embernek“ mondják; a stoikusoknak pedig: „Idegen Isten hirdetőjének láttatik lenni: mivelhogy a Jézust és a feltámadást hirdeti vala nekik.“ Megragadván őt, az Areopágusra viszik s ott folytatják az ellene megindított vitát: „Vajjon“ — úgy mond — „megérthetjük-e micsoda legyen az új tudomány, melyet te hirdetsz?“

Ha összehasonlítjuk az ó-kor világnézetét a jelenkoréval, bátran állíthatjuk, hogy az emberiség, művelődésében, a bölcsészet terén, valóságos cīrculus vitiosus-ban forog. Hiszen a mai világnézet az ó-kor valotta világnézettől szorosán csakis az elnevezésben különbözik. A mi hajdan epikureismusnak nevezett, az mai napság materialismus név alatt untig ismert, s a stoikus világnézet a Schopenhauer pessimismusánál s a Hartmann „Unbewusst“ bölcsészeti néveléig egyb.

A jelenkor nagyon is szereti mását venni az ó-kornak s mi csodálni való, ha a mi nemzedékünk is „vetekedik“ a keresztyénséggel?

A modern állam utánaóvva e tekintetben a klasszikus államokat, minden szabadabb s önállóbb mozgást s életet fölszívní s elnyelni törekszik. A Német- és Franciaországban oly kifáradhatlan következetességgel folytatott „kulturharcz“ csakis ezen törekvésnek a kifolyása. Joggal lehet attól tartani, hogy hazánk is,

bár e harczot eddig csak hírből ismerjük, tán kis idő múlva szintén ezen ferde síkra fog tereltetni.

A sajtó azon modern Areopagus, mely ezen „vetekedésre“ már hazánkban is kiadta a napiparancsot. Csak nem rég olvastam egy hazánkbeli napilapban következő jellemző enunciációt: „A zsidóság azzal boszulta meg magát a népeken a sok kín- és szenvedésért, melyet századokon át eltűnni kénytelen volt, hogy megajándékozta őket a keresztyénséggel s a keresztet fektette vállaira.“

A keresztyénséget mint túlhaladt álláspontot előkelően fitymálni, vagy éles, vérig sértő gúnynyal illetni, mai napság bizonyos körökben „bon ton.“ Tény, hogy a félcivilizált világ Urunk személye s egyháza ellen tör. A felvilágosodott újkor ezen irányban is nagyon is rokonszenvezni látszik az előítéletekben annyira megrögzött ó-korral. Csak egy a különbség a mult és jelen között: Pált Athenében legalább meghallgatták még a classicus műveltséggel bíró filozofusok is, mondván: „Vajjon megérthetjük-e micsoda legyen az új tudomány“; bennünket sok helyütt már maga a nép — „a szegény istenadta nép“ sem kíván meghallgatni.

Bekövetkezett nálunk is azon idő, a melyről Pál apostol azt írja Timotheusnak: „Az igaz tudományt el nem szenvedik, hanem az ő tulajdon kívánságok szerint magoknak gyűjtenek tanítókat, mivelhogy az ő füleik viszketnek. És az igazságtól az ő füleiket elfordítják, fordulnak pedig híjábavaló beszédeknek hallgatásokra.“

Ezen szomorú tényekkel szemben kérdem én már most: „Mit cselekedjünk atyámfiai férfiak?“

Őszintén kénytelenek vagyunk bevallani: erőtlenységünk nagy s az ellenség hatalma nőttön nő; mert sem Pálok, sem Péterek, de tán Apollosok sem vagyunk, vállalatunk: javítani a szomorú helyzeten, felette kockáztatott. De valamit tennünk kell, mert mi vagyunk Urunk mondása szerint — „a földnek savai; hogyha megizetlenül, mivel sózattatik meg? nem jó azután semmire, hanem hogy kivettessék és megtapodtassék mindenektől.“ Mint hűséges szolgálói az Úrnak kell hogy

szeressük őt s minthogy szeretjük, el nem tűrhetjük szóltanul-tétlenül, hogy dicsősége gyalázzal s gúnynyal illetve e világtól lábbal tapodtassék.

„Az elfogulatlanok sokkal impozánsabb s szentebb hatalomnak tűnik fel a keresztyénség még történelmi szempontból is“ — mondja egy jelenkori tudós — „semhogy dicstelenül pusztuljon s észrevehetlenül elenyésszen. Azért a kereszt lobogója kezébe ne essék az ellenségnek, mielőtt a legvégső meg nem kísértetett, a míg egyetlen ellőni való nyíl kezünk között leend és a Golgathán megkoronázott királynak egy, bár mily parányi testőrhada hű maradand.“

„Atyámfiai férfiak!“ mi is felvettük a keresztet; mi is beállottunk keresztes vitézeknek s annak idején szent esküvel fogadtuk, hogy utolsó csepp vérig, végső lehelletig Krisztus Urunkkal élni, halni fogunk: „mit cselekedjünk?“

Legtávolabb sem szándékom nagyon tisztelt lelkészársaimat a „legvégsőre“, az élet-halálharcz kezdésére s megküzdésére felszólítani, bár az idő csalhatlan jelei nagyon is arra látszanak utalni, hogy ezen válságos percz messze már nem lehet, hanem csak arra, mi a legnormalisabb viszonyok között is első kötelességünk: „száljunk magunkba, térjünk Krisztushoz s legeltessük az Úrnak juhait.“ *Schwalm György.*

Középkoláink szervezése ügyében.

II.

A tanrendszer.

Három követelmény számba vételétől tettem függővé középkoláinknak felvirágzását, — ezek elseje a tanrendszer egységesítése.

Sokan nem szeretik, ha az ember csupa általánoságban mozog — konkrét példákat, tényeket kívánnak. Igazuk van. Közvetlenebb, szemléletesebb így a tárgyalás. Ám tartunk hát minden előtt rövid szemlélet ev. középkoláink felett s lássuk eléggé okadatolható-e teszem azt mindjárt az első követelménynek hangsúlyozása s ha igen: beszéljük meg a kivitel módzatait.

Ev. egyházunknak összesen 18 középkolája van, még pedig kilencz főgymnasium: a budapesti, soproni, eperjesi, pozsonyi, kézsmárki, iglói, selmeczi, szarvasi és rozsnyói; két 6-osztályu gymnasium: a nyiregyházai és a felsőlővői (az utóbbi reálgymnasium); hat algymnasium: a békéscsabai, győri, miskolci, bonyhádi, besztercebányai, aszódi s egy 3-oszt. gymnasium: a sajógömöri. (A 19-ik a rimaszombati egyesült protestans gymnasium kivételes állást foglal el s egyoldalulag nem szabályozható.)

Ez intézetek mindenikére eddig az acsai tanterv kötelező — a papiroson, de nem a valóságban. Nem tagadom valami fájó érzés fogja el szívem e pontnál. Vádolnom kell nekem, ki dicsőségét, érdemeit szeretném hirdetni, anyaszentegyházamat, mert 13 hosszú év alatt a középkolái oktatásügy terén sem protestansnak sem reformálónak nem mutatta magát, hanem — a haladás elvét s a haladó kor vívmányait ignorálva — tétlenül nézte, míg összecsapott az ár fejünk felett. Az új országos törvény sokat követel s török — szakad, nekünk, — ha a tanítás jogát feladni nem akarjuk, a

minthogy fel nem adhatjuk, lévén az ránk nézve, a „lenni vagy nem lenni“ kérdése, — meg kell állanunk a gáton. Oh volt idő, mikor a szent zászló — a tudomány zászlaja a mi kezünkben vala, mikor mi képviseltük a szellemi hatalmat, vér pezsgett az ereken, erőtől duzzadtak az izmok. Volt! Most nincs mire hivatkozunk, a régi dicsőség foszlányaival takargatjuk meztelen testünket.

Pedig tehattunk volna sokat, ha többet nem, legalább elejét vehettük volna annak az áldatlan, fölfordult állapotnak, melybe középkoláink az egyetemesen érvényes reformok hiánya miatt jutottak! Mert az egyes intézetek közvetlenül megérzik a haladott korszellem nyomását — s önfentartás s önvédelem jogával élnek, midőn a már tarthatatlan régi rendszeren változtatnak: azt toldozgatják, foldozgatják, persze mindenik a maga módja szerint úgy a hogy tudja.

Innét van, hogy a szó szoros értelmében az acsai tantervet ma már egyetlen tanintézetünk sem tartja meg.

Vettem magamnak annyi fáradságot, s pontosan egybe hasonlítottam az 1881/82. évről szóló értesítők alapján az egyes iskolák tantervét, az egyetemes tantervvel. Az eredmény valóban elszomorító. Inkább maradtak volna a — bár káros — de törvényes alapon! Olyan chaos tárult fel előttem, a minőről álmodni sem mertem volna.

Átalában három csoportba oszthatjuk az acsai tantervhez való viszonyuk tekintetében középkoláinkat:

1. olyanok, melyek lehető hiven ragaszkodnak hozzá;
2. olyanok, melyek kisebb-nagyobb mérvben módosítottak rajta;
3. olyanok, melyek egészen félre tették s csatla-koztak az államihoz.

Nem engedi terem, hogy a legkisebb részletekig nyomon kísérjem az eltéréseket, azért csak a főbb pontokra szorítkozom mindenütt. Maradjunk a jelzett sorrend mellett.

Első csoport*):

a) A miskolci algymn. Az I. és II. oszt.-ban más anyagot vesz elő a vallástánból, mint mit a tanterv előír; s az újabb módszer szerint tehát inductive mondattani alapon tanítja a magyar nyelvet. Különben előre is megjegyzem, hogy módszer tekintetében tanításunk szintén roppant egységtelen. Majd minden tárgyat, majd minden tanár másként kezel. De erről később.

b) A besztercebányai, bonyhádi s sajógömöri intézetek a conservatismus ritka példái.

Második csoport:

c) A szarvasi főgymnasium. Az V. oszt.-ban csak a költészettannal foglalkozik, s mellőzi a prózai elbeszélő s leíró fajok elméletét. A ki tehát ez intézetből teszem Selmeczre megy a VI-ba, kétszer hallgat költészettant, prózaelméletet (szónoklattant) soha. Különben ez intézet egyike azoknak, melyekben a magyar nyelvi oktatás oly kiváló figyelemben részesül, mint kevés más helyen. Akademiánkon szerzett tapasztalataink is arról győznek meg, hogy innen igen jó stilszták kerülnek ki — fájdalom, hogy egyszersmind igen gyenge classi-

*) A győri algymnasium értesítőjét nem sikerült megszereznem, így arról nem is szólhatok.

cus nyelv ismerők. A földrajzt és természetrajzt is más beosztással tanítja.

d) Az eperjesi főgymnasium. A IV. oszt.-ban a magyar nyelvből a stíltan elemei helyett rendszeres költészettant ad elő kézi könyvül Greguss „Magyar költészettanát“ használva. (Mellékesen legyen mondva: Greguss költészettana a IV-ik oszt.-ban megemészthetetlen.) Az V-ik oszt.-ban a prózai leíró és elbeszélő műfajok mellőzvék, a VI-ikban pedig az értekező próza műfajai.

e) A soproni főgymnasium. A III-ik oszt.-ban a természettani földrajz s vegytan fel van cserélve az ásványtannal és természettannal. Az V-ik oszt.-ban a biblia-isme helyét Palesztina földrajza s a héber régiségek foglalják el, a magyar nyelvből pedig a költői műfajok egészen elmaradnak. A VII-ik oszt.-ban a görögből s magyarból más anyagot tárgyal, így a magyarból az irod. történetet, a szónoklat s drámai költszet helyett.

f) A selmeczi főgymnasium. Az I-ső oszt.-ban a magyar nyelvet mondattani alapon tanítja; a III-ikból elmarad a vegytan, az V-ből a költészet, a VI-ból a próza, a VII-ből a szónoklat, melynek helyét az irod. történet foglalja el. Az egyházi éneklésre kiváló gondot fordít, még a felsőbb osztályokban is, igen helyesen.

g) A rozsnói főgymnasium. Az I-ső oszt.-ban a Ziegenbein — Székács-féle rendszeres hit- és erkölcs-tant tanítja, úgyszintén a II-ik oszt.-ban. A III-ik és IV-ikben ugyancsak hit- és erkölcs-tant, de már itt füzetek szerint. Tehát csupa hit- és erkölcs-tan s oly szerkezetben, a melyben az legalább az 1-ső és 2-sod évesekre megemészthetetlen. Az egyházi énekeket csak emlékelik? A magyar nyelvből az I-ső oszt.-ban egy órával kevesebbet tartanak. Az V-ik oszt.-ban és a VI-ikban az ó-szövetséggel foglalkoznak, a VII-ben és VIII-ban ismét hit- és erkölcs-tannal, illetőleg elébb erkölcs-tan azután hittannal, a mi legalább is helytelen. Egyháztörténe-tről szó sincs.

h) A pozsonyi főgymnasium. Az egyházi éneklésre kevés gondot fordít, az alsóbb osztályokban épen semmit. Az I-ső oszt.-ban a magyar nyelvet a terv szerint 4 órában tanítja, a II-ik és III-ik oszt.-ban kevesebb (2—2) órában. Általában úgy látszik, hogy épen azon intézetek fordítanak legkevesebb gondot a magyar nyelvre, melyeknek növendékeire leginkább ráférne. A III-ik oszt.-ból elmarad a vegytan. Az V-ik oszt.-ban elmarad a próza, a VI-ban szerepel a szónoklat és a drámai költészet elmélete, a VII-ben pedig az irod. történet. A görögből a VII-ben Xenophon helyett Herodotost olvassák.

i) A kézsmárki főgymnasium. Az I-ső oszt.-ban a magyar nyelvre kevesebb 4 helyett 2 órát, a németre többet fordít, a VI-ik oszt.-ban a szónoklattant, a VII-ben az irodalomtörténetet tanítja.

j) A budapesti főgymnasium. A III-ik oszt.-ban a magyarból Arany Toldiját magyarázza s emlékelteni. A vegytan elmarad. Az V-ik-, VI-ik- és VII-ben a magyar nyelv anyaga más beosztással fordul elő, úgyszintén a görög és latin is.

k) Az iglói főgymnasium. Az I-ső oszt.-ban a val-lástan kezelése megfoghatatlan. Hogy értsen meg gyermeki ész ilyesmiket: a vallás lényege, a hit, a vallás-

tárgya, a különféle vallások, a kijelentés, az Isten létele és lényege, az ember méltósága, természete, rendelté-tése s a bűne esése. A magyar óra kevesebb, a német több. Az egyházi éneklésre kiváló gondot fordít.

l) A nyíregyházi 6-oszt. gymn. Az I-ső oszt.-ban a magyar óra kevesebb, a III-ikban vegytan helyett physika szerepel, a IV. oszt.-ban a hit- és erkölcs-tan helyett az egyháztörténelem. A műéneklésre különös gondot fordít.

Harmadik csoport:

m) Az aszódi és békéscsabai algymsnasiumok. E két intézet az acsai tervet egészen mellőzi, valószínűleg hogy növendékeinek az állami intézetekbe való átmenetelét megkönnyítse. Csak az a baj, hogy viszont ez által a többi felekezeti iskoláktól teljesen elszigetelték magukat.

Ime szolgáltam tényekkel, adatokkal, talán többel is, mint a mennyi szükséges. A következtetést kiki le-vonhatja. Ha már saját iskoláink is csak **igy** harmonizálnak, milyen lehet azoknak az ország többi hason intézeteivel való harmoniája, milyen működésök eredménye! Hát pedig ez csak egyik bizonyítéka annak a dissolúciónak, égbe kiáltó rendszertelenségnek, melyről a multkoriban szoltam s melyen okvetetlen segítenünk kell. Hogyan segítsünk? Ez a kérdések kérdése. Mondottam: először is szerves egységes tanrendszer alkotással. Ez tanügyi téren az ön- és céltudatos működésnek alapfeltétele, e nélkül tengődünk tovább napról napra, a jóban megrestülve, a rosszban mindinkább megerősödvé — azután capitulálva. Lássunk tehát a dologhoz.

Tanrendszerünk megalkotásánál nézetem szerint első elvi kérdés: **mi nekünk a középiskola?** Mert nálunk nem csak a tanítás módszeres vezetése, a tananyag egészének szerves összefüggése s az egyes részek egymáshoz való viszonya, egymásra való kölcsönös s folytonos vonatkoztatása, de még evangélikus középiskoláink alapjelleme, iránya, célja iránt sincsenek egészen eligazodva. Pedig a helyes és egészséges tanrendszernek amazok mind lényeges alkotó elemei ugyan, de az utóbbi: **lelke**. Épen azért nem egészen célravezetőnek tartom a lépést, melyet bold. Rad-vánszky Antalunk, mint a magyarországi ág. hit. ev. főfelügyelője 1882. april 2-án kelt s egyes főgymnasiumokhoz intézett átiratában tett, felszólítván őket arra, hogy az 1869-ben Acsán készült s „az egyet. gyűlés által megállapított gymn. tantervet“ az újabb államilal összehasonlítsák, s ennek eredményét egy e célra tartandó egyetemes tanári gyűlés elé terjesszék.

E felszólítás lehet tanügyünk reformjának kiinduló pontja, de nem maga a reform — annak lényege. Nekünk az állami tantervvel csak másodsorban kell számolnunk — csak figyelembe vennünk, hozzá alkalmazkodnunk, — de elvi szempontból az ránk nézve sohasem irányadó. A mi középiskoláink specia-lis határozottsággal, jellemmel bírnak, a minővel a szintelen, fele más, se ilyen se olyan, mindenkinek jó s utoljára is senkinek sem jó állami tanintézetek, épen mert államiak sohasem bírnak, jogsérelem nélkül nem is bírhatnak.

A mi középiskoláink — mint történelmi jog és elv folytonosságot képviselő, vérünk s

pénzünkön emelt szent hajlékok — első sorban **evangelikus** intézetek s csak azután másodsorban gymnásiumok. Ez karakterisztikus jegyök. Következéleg tanrendszerünk megalkotásánál ez álláspontra kell helyezkednünk s ebből kiindulva kell eljárnunk.

A budapesti főgymn. tanári kara — úgy látszik — érezte a főfelügyelő felhívásának, ha nem szükkörűségét, legalább egyoldalúságát s mert a gyökeres reform szükségéről erősen meg volt győződve, munkához látott s kidolgozott egy részletes véleményt, a gymnasiumi oktatás rendszeréről, az említett tantervi összehasonlításra igen helyesen csak mint corollariumra reflectálván. Volna tehát már legalább egy komoly s figyelemre méltó kezdeményezés*).

Hát — sok jót mondanak jeles fővárosi tanáraink, de — ne csaljon meg ítélőképességem! — nekem úgy látszik, javaslatuk legalább a mi az elvi részt illeti „philosophus“ főből került ki s mint olyan érvényre emeli ugyan az ideálét, de a réalét — ez esetben a történeti alapot, elvfolytonosságot ignorálja, már ha nem is egész határozottan, de legalább a jó szándék meg van. Kikél ugyanis az 1870-iki Vandrak-féle elaboratumnak a gymn. céljára vonatkozó e meghatározása ellen: „cél a teljes humanisztikai képzés hazafiúi s evangelikus szellemben.“ E felfogás — úgy mond — a humanisztikai képzés teljességét óhajtva, egyrészt nem pontosan körvonalozott célú tűz ki, másrészt 8 évtől lehetlenséget kíván. De nem kevésbé itéli el ama másik célú „az általános műveltség közlését“ is, mint mely kétes értelmű elvével realistikus irányba tereli az intézetet.

Mi hát a helyes cél? Szerinte:

„A gymn. oktatás célja: az értelmi erőnek oly mérvű kifejtése, hogy a tanuló önálló ítélésre tegyen szert, mely őt első sorban az egyetemi tanulmányokra, azután pedig bármely tudományos foglalkozásra, s munkásságra képesíti. Ez értelmi alapon s annak fejlődésével párhuzamosan kidomborodik a gymnasiumi oktatás végcélja, kifejlének az ifjú lelkében lévő erkölcsi erők, feléled az önállóan felismert és megítélt ideálok iránti lelkesedés s képződik az élet reális viszonyai között az önálló egyéniség, az erk. jellem.“

Azt hiszem, ez elég hosszú ugyan, de azért még kevésbé pontosan körvonalozott cél, mint a Vandrak-féle. Ha minden tanár a definiáló philosophiájának szerencsés birtokosa volna, s úgy ismerné a phil. ideálokat, miként ő s annyira tudna értők lelkesedni is, miként ő — ama meghatározás ellen kevés szórná volna.

De a philosophia — egyes ember életének lehet ugyan elveivel irányadója s befolyásolója, hanem — phil. iskolát, rendszer-közösséget igen, ám valódi élet-közösséget nem alkot soha.

Ma Böhm, holnap — Büchner ideáljai, erkölcsi jellemei. Nem úgy uraim! tisztelem én a philosophiát, mint tudományt, szeretem is, foglalkozom is vele — de van egy philosophia, nem szedték §-sokra, mert betűbe nem fér: az élet philosophiája: a Krisztusban ténynyé

*) Az az, hogy van több is, — úgy tudom — a selmeczi lyceum derék tanári kara is elkészítette ez irányban alapos munkáját. Kívánatos volna az eszmék tisztázása szempontjából annak közzététele is, annyi- val is inkább, mert sokban ellenlábasa a pesti javaslatnak.

vált s az ő evangyelioma által hirdetett vallás-erkölcsi erő: Isten ereje, mely ma ugyanaz, mint tegnap, — nem osztozik sem Fichte, sem Hegel rendszere sorsában, — ha sírba zárod is: a koporsóból kitör és eget kér.

Ez positiv, ható, változhatlan, örök erő, melylyel egyházunk s az annak szívéhez nőtt középiskolák állnak vagy esnek.

Ne szégyeneljük azt az evangyeliomot — még kevésbé áldozzuk fel holmi divátos frázisokért, ha mindjárt philosoph. műszavak köpönyegébe burkolódnak is.

Elvi s történelmi alapunk, melyen középiskoláinknak is okvetlenül meg kell maradniok: az evangyeliom, a vallás-erkölcsi jellem, úgy amint ez a protestáns öntudatban tényként jelentkezik.

De hát uram Isten hová vezet ez? Hát már a középiskolákba is bejárjon kísérteni a „felekezetieskedés?!“ Az igaz könnyebb s kellemesebb dolog a felekezet pénzét felvenni, mint annak „igazságát“ vallani s hirdetni. Hanem bizonyos emberek átkos fogalomzavarban szenvednek. Nem tudják vagy nem akarják megérteni, hogy az életben konkrét individuális alakban hat él, működik minden téren az, ami önmagán egyetemes, általános, hogy nemcsak a közösség, de sőt minden egyes létező bizonyos saját jellemet s szellemet képvisel —, s mint ilyen fejtheti ki csak tevékenységét. S hogy épen a vallás-erkölcsi momentum az, ami az emberi élet összes törekvéseibe, ideértve a tudományt, művészetet, ipart, kereskedelmet, öszhangot, egységet létesít, mint absolut *κατ' ἐξοχήν* életcél.

A ködhomály tengerében úszó liberális, szinehagyott hős, általános emberré akarva lenni, ideális semmivé finomul, az én ereimben vér forog s e vér s a lélek, mely bennem él: rokon vért, rokon lelket, hazát, nemzetet, felekezetet keres, hogy egy specialis életkörben (gyenge vállam az universumot hordozni képtelen lévén) szolgálja az emberiség egyetemes érdekeit.

Igen, felekezeti iskolákat akarunk, s mert felekezetünk egyetemes életelvül az evangyeliomot, a vallás-erk. erőt vallja; akarjuk, hogy iskoláink célja első sorban: **evangelikus szellemben vett vallás-erk. jellemek képzése, nevelése legyen.**

Ez a mi erősségünk, — ez, a mi számunkra iskoláink felsőbbbségét az állami intézetekkel szemben mindenkor biztosítja. Mert jellemet a pénz s szaktudomány nem biztosít — a valódi vallás-erkölcsi nevelés annak keze.

De ez az egységes célunknak csak egyik eleme: középiskoláink nevelő hatásának s e hatás kizárólagos, biztos, dönthetlen alapjának megjelölése.

A másik elem: az oktatás céljának meghatározása szintoly fontos, ennek tárgyalását azonban — hely szűke miatt máskorra hagyom. *Dr. Masznyik Endre.*

A vallás és a természet-tudósok.

II.

Azt hihetné azonban valaki, hogy csupán az eddig idézett nagy szellemek, ezen a dicső égboltozat fenséges látványától elragadtatott csillagászok — azok a term. buvárok köréből, kiknek szívében mély vallásos érzés honolt. — Legyen szabad tehát az exact tudományok más ágaival foglalkozottak közül is egy pár példát

idéznem, hogy kitűnjék, miszerint az igazi nagy szellemek Istent minden műveiben feltalálták, úgy hogy mintegy kényszerítve érezték magokat, imádatteljes hódolattal leborulni kifürkészhetlen nagysága és bölcsessége előtt.

Boyle Robert irlandi születésű vegyész a 17-ik században, ki a chemia terén ép oly epochalis jelenség volt, mint Newton a csillagászatban, egyaránt kitűnő nagy tudománya, mint mély vallásos érzése és ember szeretete által; a term. buvárlása mellett sokat foglalkozott theológiával is, a mint hátrahagyott számos munkái között, nem egy theol. értekezés is található. Egyikében ezen értekezéseknek, melynek „A keresztyén Virtuos“ címet adta, sok más igazság mellett, a következő jellemző mondása is található: „Az igazi term. bűvár a teremtés titkaiba sehol sem hatolhat be a nélkül, hogy egyszersmind Isten újját is észre ne venné.“ A szentírás styljéről irt értekezésében pedig azt mondja: „A biblia mellé helyezve, minden más könyv, még a legjobb is, csak bolygó, planeta, mely minden fényét és világosságát ama naptól nyeri.“

Harvey, Shakespeare kortársa, híres orvos és physiolog, az emberi test vérkeringésének tudós felfedezője szintén buzgó keresztyén hírében állott, valamint Sammerdam nagy hírű anatomus is, ki maig is egyik legnagyobb tekintély e téren, sokak által a végtelen kicsiségek Galileijének neveztetve; kiről a nagy-term. bűvár Cuvier is azt vallja: hogy ő volt a gerinczelen állatok boncztanának a legbámulatosabb megírója. E jeles férfiú „Természetbibliája“ című nagy munkájában azt mondja: „A természet a maga csudáival egy nyitott biblia, mely minden lapján Istenre, mint örök alkotóra vall és fel nem emelkedhetünk a természet és a teremtmények fölé, míg Isten egyedül és tántoríthatlanul meg nem szeretjük.“

Linné a nagy botanikus a mult század első felében, nemcsak gondolatait szerette biblikus kifejezésekbe öltöztetni, hanem mély vallásos meggyőződéssel vallotta is, hogy az ember legfőbb rendeltetése e földön Istent dicsőíteni. „System der Natur“ című munkájában ugyan is így nyilatkozik: „Kérdem, hogy vajjon miért helyezte Isten a testi és szellemi vágygyal eltöltött embert a mi földgolyónkra, a hol az őt környező csudálatos módon rendezett természeti jelenségeket szemléli? — Mi egyébért, minthogy a láthatatlan építőmestert dicső alkotásában csudálja és dicsőítse?“ Fia számára pedig hagyatékaképen irt egy „Göttliche Vergeltung“ című munkát, mely telítve van a szentírásból vett idézetekkel, erkölcsi versekkel és saját tapasztalásából és elményeiből merített bizonyítékokkal annak támogatására, hogy a személyes élő Isten, csak igazságos igazgatója az emberek sorsának e földön, és hogy Isten, mint Pál ap. Gal. 6, 7 mondja: meg nem csufoltatik. Legyen szabad idevonatkozólag csak egyetlen pontot idéznem e könyvből: „Mindenben — vallja az isteni nemesisről szólva — szerencsétlen valék, míg a szenvedett igaztalanságot megboszulni törekedtem. Ámde megváltoztatván gondolkozásmódomat és mindent Isten kezébe téve le: dolgaim azóta mindig jól folynak!“

Igy gondolkoztak és éreztek a legelső rangu természetbuvárlók a mult század végéig. — S a jelen század természetcsudáinak felfedezői? — Örömlükre szol-

gálhat, hogy az igazi nagy szellemek még mostanáig is ép annyira eltelvek tisztelettel Isten magasztos fensége iránt; ép oly igaz benső ragaszkodás és hódolattal ölelik keblökre a hitnek tárgyait, és szintoly lelki megnyugvással s fiui bizalommal hajtják le fejüket Isten kezébe jó és bal szerencsében úgy mint halálukban is, mint tevék ezt nagy elődjeik. Ennek beigazolására, legyen szabad a sok közül, az exact tudományok különféle csoportozatai szerint, csak néhány, de mindenesetre legnagyobb kitűnőség, nyilatkozataira hivatkoznom.

A nagy csillagász Herschel, egy Morvaországból evang. vallása miatt Szászországba üldözött szegény muzsikus család fia, munkáiban nem hagyott ugyan reánk határozott vallásos szellemű nyilatkozatokat; de azon körülmény, hogy ő is eleinte mint zenész szolgált az egyházban s még később is mint már nagy hírű csillagász, üres idejében kedves foglalkozása volt psalmusokat és egyházi dallamokat, énekkarok számára componálgatni és hogy nyomasztó szegénysége mellett evang. hitében állhatatosan megmaradt s Istenben való bizalmát el nem veszíté: tán jogosan engedi következtetni, hogy istenfélő, vallásos érzésű keresztyén volt egész haláláig.

A physikusok közül legyen szabad Watt, Fulton és sok mások mellőzésével — kik pedig szintén határozottan vallásos érzelmű keresztyének voltak — csak egy Meyer Robertet idéznem, kit legújabbban a 19-ik század Galileije nevével tiszteltek meg. Praktikus orvos létére, figyelmét a természettanra is fordítván, a hő elmélet felfedezése által az újabb időben reformatora lett a természetben rejülő erők könnyebb kifürkészési módjának. Hívó lelke, egyik értekezésében, melyet 1860-ban tartott a természet-tudósok insbrucki nagy gyűlésén, így szól: „Ha az ember egyszer azon belátásra jutott, hogy nemcsak anyagi tárgyak léteznek, hanem erők is, s hogy az újabb tudomány szoros értelmében vett erők ép oly elpusztíthatlanok mint a vegyész elemei, úgy csakis még egy lépést kell következtetesen tennie, hogy a szellemek létét is elfogadja és beismerje. Sem az anyag, sem pedig az erő nem tud gondolkozni, érezni sem akarni. Csak az ember gondolkozik, az agyvelő csak eszköz, nem maga a szellem. A szellem pedig, mely már nem tartozik a szerveink és érzékeink által észlelhető dolgok körébe, nem lehet sem a physikus sem az anatomus vizsgálatának tárgya“ stb. S ezzel végzi értekezését: „Teljes szívemből és egész meggyőződéssel mondom, hogy az igazi bölcsészet más nem lehet, mint a ker. vallás propedeutikája.“ Egy más, a táplálkozásról szóló értekezésében íme ezt mondja: „Nem szünhetünk meg — Platóval szólva — már az élettelen világban is annak bölcsességét csudálni, ki az eget és földet teremtette. Az ember, ki a föld ura, ép úgy képmása Istennek, mint az örökké talányszerű sphynx. . . . Újabbban a táplálkozási szükségletet a létérti küzdelem nevezete alatt elvül akarták felállítani és ez által nyilván egészen egyoldalú következtetésekre jutottak. Hogy meg van a létérti küzdelem: ki tagadhatná azt? De bizonyára nem az éhség, nem a harcz és gyűlölség az, a mi a világot fentartja, hanem a szeretet.“

Apáti Károly,
ev. lelkész.

B E L F Ő L D.

A lelkési nyugdíj-intézet kérdéséhez. Szükséges-e indokolnom e kérdés felvetését e lapok hasábjain? A mi magyarhoni ev. egyházunknak ez az egyetlen magyar közlönye, a mely tisztán csak a mi ág. ev. egyházunk érdekeit szolgálja. E lapok hasábjai képezik a mi „otthonunkat“, melynek tüzhelye körül ev. egyházunk munkásai gyülekeznek, hogy örömeiket, fájdalmaikat, reményeiket s terveiket egymással közöljék, megbeszéljék, hogy hát „mit cselekedjünk, atyámfiai férfiak?“

A sok megbeszélendő kérdés nem legutolsójának tartom én egy igazi papi nyugdíj-intézet kérdését. Tagadhatjuk-e, hogy szerződéseink, melyek — tán nem tévedek, ha azt mondom — még mindig ugyan azon alapon állíttatnak ki, mint ezelőtt száz évvel, a mai viszonyok közt lehetségessé teszik ugyan a megélhetést, sok helyen tán ezt is már csak kinnal, gonddal: de családunk jövőjének biztosítása iránt jóformán mit sem engednek tennünk? Tagadhatjuk-e, hogy akár betegség, akár aggodtság következtében álljon be a mi munkaképtelenségünk, kénytelenek vagyunk vagy segédről gondoskodni s vele a mi kevesünket megosztani, vagy ha ilyenre nem futja, tennünk a mit lehet: de teljes lehetetlenség az egyedül helyesre gondolni, t. i. arra, hogy az ilyen munkaképtelen lelkész lépjen nyugalomba s engedje át a munka terét a fiatal s ép erőnek? Ily körülmények közt nem szenved-e hivatalunk és gyülekezeteink érdeke és gyülekezeteink nem jutnak-e azon kertnek sorsára, melynek kertésze képtelenné vált a munkára? A virágágyak nem fognak-e elgazosodni, a fákat nem pusztítják-e el a hernyók s nem lesz-e szánalomra méltó látvány az ilyen gazfelverte és elhanyagolt veteményes kert?

Úgy hiszem a képet részletesebben rajzolnom nem szükséges s egyet értünk mindnyájan abban, hogy gondoskodnunk kellene olyan eszközökről, melyek lehetségessé tennék egyrészt a lelkésznek, hogy nyugodtabban állhasson szembe a jövőnek esélyeivel, másrészt meg a gyülekezeteknek, hogy az ő gondozásuk csorbát ne szenvedjen.

Akárhogy jajgatunk, akárhogy töprenkedjünk s akár hogy okoskodjunk: okoskodásunk mindig oda fog kilyukadni, hogy létre kell hozni a papi nyugdíj-intézetet.

Nagyon sokat emlegettük már e dolgot. Lapokban, röpiratokban, papi értekezleteken, kisebb körökben sokat beszéltünk már e dologról. De tán elég is volt már a beszédből. Mint oázok a pusztában vannak itt-ott ilyen intézetteléink, de szűk körre szorulnak s ennél fogva erejük is kevés. De igen is példát vehetne az egyetemes egyház egyes gyülekezetein, egyes kerületein és létrehozhatná az egyetemes nyugdíj-intézetet.

Sokan, igen sokan vannak a kiváló férfaink. Bár melyikök pendítené meg az eszmét az egyetemes gyülelésen és indítványozná egy kis bizottság kiküldését, melynek feladata lenne az ily nyugdíjintézet vezéreszméit írásba foglalni s általában egy kis körvonalozott tervet készíteni, úgy hiszem, az egyetemes gyűlés melegen karolná fel az eszmét.

Lehetséges lesz-e az ily egyetemes nyugdíj-intézet felállítása? Én nekem megadja a választ az osztrák két

protestáns egyháznak előttem fekvő nyugdíj-intézeti tervjavasolata.

Engedje meg a nyájas olvasó, hogy e javaslatot is rövid vonásokban megismertessem.

Asztrianban az ág. és helv. hitv. egyházak közös megállapodással egy bizottságot küldtek ki, hogy assecurans-technikai alapon javaslatot készítsen. A bizottság Colditz lovag, a „Duna“ biztosító társaság főigazgatójának számítása alapján javaslatát elkészítette és az esperességeknek hozzászólás végett megküldötte. E javaslat szerint:

1) Lelkészeknek, vicariusoknak, tanítóknak s tanító nőknek nyugdíjt, özvegyeiknek gyámdíjt, árváiknak (fiuknak 20, leányoknak 18 éves korukig) nevelési pótlékot biztosít.

2) A nyugdíjösszeg 10 évi hivatalos működés után 150—300 frtig terjed, 10 évi hivataloskodás után pedig 5—5 évi fokozat szerint a 40-ik évi működés befejeztéig 300—600 frtig terjed.

3) Nyugdíjra igényt tarthat: ki munkaképtelenné vált, ki 40 évig szolgált, ki 70-ik évét betöltötte.

4) Fizet pedig az intézet tagja a belépés napján 20 frtot, azután pedig évenként az általa biztosított nyugdíjnak 4%-tólját negyedévi részletekben. Ugyannyi száztólít fizetnek a gyülekezetek is.

5) Ezen kívül van gondoskodva az özvegyekről és árvákról is.

Igen hosszúra nyulna cikkem, ha e tervvel behatóbban kívánnék foglalkozni. Talán megengedi valamikor e lapnak berendezése és akkor részletenként megismertetem az egész tervet.

Csak illusztrációként hozok itt még fel két konkrét esetet. Egy lelkész biztosít magának 300 frtot. Ezért fizet beiratási díjt 20 frtot, évenként pedig 24 frtot. — Lépjen most már 10 év múlva nyugalomba, összes fizetsége volt: 20 frt + (24 × 10) = 260 frt, a gyülekezet részéről szinte 260 frt befizetés. És ezen 520 frt után haz 6 évenként 300 frtot.

Vagy például szolgált legyen a lelkész 40 évig, akkor fizetett ő: beiratási díjt 20 frt + (24 × 40) = 980 frt, ugyannyit a gyülekezet, összesen fizetnek tehát 40 év alatt 1960 frtot. És ezért jár a lelkésznek évenként 600 frnyi nyugdíj, ha pedig mint nyugdíjas megtalál halni, huzza özvegye, esetleg árvái a nyugdíj felét, tehát 300 frtot. 1960 frt befizetés mellett tehát 10,000 frt tőkének 6%-ját életjáradék gyanánt biztosíthatja magának.

Exempla trahunt! Tennénk tán mi is valamit s egyik másik munkatárs tán indítatva érzi magát hozzá szólni a dologhoz s tán sikerül a szekeret megindítanunk. Adná Isten!

Guggenberger.

K Ü L F Ő L D.

Németország. — A magyar középiskolai törvényről a Lipcsében megjelenő „Allg. Ev. Luth. Kirchenzeitung“ ápril 20-iki száma hosszabb cikket közöl. Elmondja: hogy az állami omnipotentia eszméje újabb diadalt aratott. A prot. autonómia fájáról ismét egy hatalmas ág tört le, az evang. egyház szabadságának vége. Ennek oka, hogy a kálvinisták zsinati határozataik

szentesítéséért az iskolai autonómiát föláldozva a miniszternek szabad kezét adtak, hogy a középiskolákat tetszése szerint re- és deformálja. Az állam főfelügyeleti jogából rendelkezési jog lett s középiskoláink, melyeknek fenntartásához a korona egy fillérral sem járul, de melyekre csupán az evang. egyház 400 ezer márkot áldoz, ki vannak szolgáltatva egy oly kormány-nak, melynek élén holnap bibornok állhat.

Szóval a nemkatholikus iskolák a katolikus állam gyámsága alá kerültek. A római katolikus iskoláknak hajuk szála sem görbült. Ezek évszázadok óta élvezik az állami gondozás alatt az államjavadat és tanulmány-alapot s a felügyeletet felettük mint állami közegek a római kath. papok gyakorolják. Az ultramontanizmus meg is van elégedve az eredménnyel s mert a törvénynyé vált javaslat a tanulmány-alap kérdését érintetlenül hagyta, az országgyűlési vita alkalmával egyetlen egy kath. pap sem szólt az ellen.

A protestánsok többnyire védték a jogi álláspontot és az autonómiát, különösen az erdélyi szászok, kiknek férfias magatartása sok gyanúsításra szolgáltatott okot. A szenvedély mindig és mindenütt vak, itt is a jog helyébe a hatalom lépett, a magyar elem suprematiája háttérbe szorított minden más érdeket, csak hogy az összes iskolai ügyek terén való korlátlan befolyás alapján az állam a pánszlávizmus és pángermanizmus kigyójának fejére hághasson. A túlnyomó többség elfogadta a javaslatot.

A törvény érdemének különben egyik oldala szép és liberalis: a verseny nyílt, iskolákat nemcsak testületek, hanem egyesek is állíthatnak fel, a tannyelvet, a tanítás rendjét, módját a miniszter által megvont határok között szabadon szabhatják meg, a tanórákat, tankönyveket tetszésük szerint választhatják, érettségi bizonyítványokat oszthatnak. Az ellen sem lehet szólni, hogy a nem magyar nyelvű felekezeti iskolákban, a magyar nyelvet és irodalmat magyarul kell tanítani, mert az ország diplomatiái nyelve a magyar, s e nyelv ismerete nélkül ez országban boldogulni nem lehet. Sőt az sem autonómia-ellenes, hogy a korona főfelügyeleti jogának képviselője ellenőrzi a felekezeti intézetek érettségi vizsgálatát.

De van az érdemnek más oldala is. El van véve a tanárképzés s képesítés joga; egy évet okvetlenül a magyar egyetemen, mely róm. katolikus, kell a jelölteknek tölteniök, — a miniszter által kinevezett bizottság előtt vizsgáznioik, melynek tagjai gyakran ellenségeink s nem a képességet, hanem az érzelmet nézik; ily tanár a pesti egyetemen a paedagogika tanára, ki szóval s írásban piszkolja reformátorainkat stb. Középiskoláink tanárainak szelleme már is sok kívánni valót hagy hátra; hát még milyen lesz az állami kézből kikerült új nemzedék.

De szabadságunk illusorius még más okokból is: egy osztályban 60 tanulónál több nem lehet s minden főgymnasiumnál legalább tíz tanárnak kell lennie, tankönyveink, de sőt még a füzetek is censura alá kerülnek. Az érettségi vizsgánál, melyet eddig a superintendens vagy annak helyettese vezetett, mindig ott lesz a kormány képviselője. A törvénynek meg nem

felelő intézettől a miniszter a nyilvánosság jogát megvonhatja, az olyant pedig, mely államellenes irányt — mily ruganyos fogalom! — követ, bezárhatja. Középiskolák külföldi államoktól segélyt nem fogadhatnak el, kivéven a római kath. szerzetes rendeket.

Szóval az új törvény valódi Damokleskard-ként függ a magyar evang. egyház felett. A mire bizonyos hatalmak régóta törekedtek, elérték; az evang. iskola immár a kath. állam karmai közé került.

Ezek a czikk főbb gondolatai. Úgy látszik — ha nem is egészen tiszta érzelmű — de legalább tisztességes ember írta, ki nem tüzte életfeladatául a magyar-nak sárral dobálását. Egyben másban mindamellett felajdulása alaptalan; kereken tagadom, hogy a felügyeleti jogból rendelkezési jog lett, — sőt inkább a felügyelésből — igazi felügyelet. Az a baj inkább, hogy történelmi jogállásunk különösen nincs megjelölve a törvényben, de ebben sem látok valami óriási veszedelmet, mert hiszen alaptörvényeink nem érvényen kívül helyezve, csak értelmezve vannak. Bibornok nekünk nem árthat, míg őseink szelleme él szívünkben. A protestáns kar sujtott; — sujthat, ha szükség lesz rá, ezentúl is.

Az erdélyi szászokat dicséri; — értem. A panszlavizmus és pangermanizmus kigyójának végvonaglását megóvogatja; — szeretem. Az érem szép oldalát is észreveszi; — ritka jelenség.

De már az legalább is ráfogás, hogy a tanárképzés joga elkoboztatott tőlünk. Akinek nincs tanárképzője, az nem képezhet — egyszerű igazság. Tessék állítani előbb, aztán beszéljünk jogfosztásról. Az országos bizottság tagjai közt protestánsok is vannak s lesznek még többen is, de hazaáruló egy sem, épen azért az érzelmet is nézni fogják. Hát mi magunk nem nézzük-e? Kevesel egy osztályban 60—70 tanulót, én annyit is sokallok. A tandíj kedvéért a tanítás sikerét legalább is meggondolatlanság feláldozni akarni. Az sem fér a fejébe, hogy egy főgymnasiumban legalább 10 tanárnak kell lenni. Nem restelli magát? Protestáns ember a legszentebb érdekből „zsebkérdést“ nem csinálhat. Tessék áldozni s ne mindég csak az ősök áldozatából tengődni. A kormány képviselőjétől — az érettségi vizsgán irtózik! A tanárokat félti vagy tán rossz tanuló fia van? Biz a baj.

Sed nunc: a nyilvánosság jogát is elvehetik s az államellenes intézetet bezárják — ugy-e fáj? Vallja meg, hiszen „hinc illae lacrimae“! Krokodilus! az autonómiát siratja, pedig másutt szorítja a bocskor.

Elég keservesen esik, hogy ép az ilyen emberek kényszerítették a magyar államot arra, hogy egyben másban az autonómián is csorbát ejtsen. De mindegy! majd megmutatja az idő, hogy „nem gyengült az ez által, csak erősödött.“ Bénult idegre zsongító hatás!

A szászországi egyháztanács elrendelte, hogy Luther születésnapjának négyszázados évfordulóján, az az November 10- és 11-én minden evang. egyházban öröm- és hálaünnep tartandó. A miniszterium pedig hasonló ünneptartásra szólítja fel az evang. népiskolákat, gymnasiumokat, reáliskolákat és seminariuumokat. A sajtóképi főünnepnap Luther megkeresztelésének napja, Nov. 11. — E napon d. e. a gyülekezet,

d. u. pedig az iskolások gyűlnek istentiszteletre, s helylyel-közzel alkalmi felolvasásokat rendeznek, miknek tárgya Luther életének, működésének s hatásának ecsetelése.

Németországi és svajczi evang. férfiak s köztük különösen az egyházi s világi történetírók nem régiben Halle-ban gyűlést tartottak oly czélből, hogy „a reformatió korára vonatkozó történelmi tanulmányok terjesztését a nép között“ előmozdítsák s a tendentious ultramontan történetírás ügyes termékeinek veszélyes hatását népünk félrevezetése tekintetében ellensúlyozzák. E czélből, szakemberek, szorosan tudományos kutatás alapján, az evang. tudat erősítésére, számos történelmi tárgyú füzetet adnak ki. Megismertetik főként az egyházi élet kiváló harczoait s a fontosabb eseményeket. A felekezeti vitapontokat figyelmen kívül hagyják.

E czélra Luther-egyletet szándékoznak alakítani, melynek tagjai 3 vagy 4 márkot fizetnek. Mihelyt a jövedelem engedi, mindjárt ingyen füzeteket osztanak ki a nép és iskolák között. Különben csatlakozásra fellesznek szólítva az összes evang. hitsorsosok s legközelebb Magdeburgban, a végleges megalakulás czéljából, az érdeklődők nagy gyűlést tartanak, megállapítják a programot, elnököt és szerkesztőbizottságot választanak. Működésük első eredményét a Luther-ünnep alkalmával hozzák nyilvánosságra.

Hát ez a mozgalom tanulságos intésül szolgáljon. Mindenütt mozog a föld, csak alattunk nem. Pedig az ellenfél nálunk sem alszik. A sz. István, — a sz. László-társaság r. katolikus irodalmat teremt, sőt előkészületeket tesznek a kath. nagyok kath. tudom. akademia létesítése érdekében is. Vigyázzunk, nehogy a vivódó mester szava beteljesüljön rajtunk is: „aludjatok immár és nyugodjatok.“ —

VEGYESEK.

— **Lapunk és olvasóközönségünk érdekében** kérjük a nagytiszteletű esperes urakat és lelkészársainkat s általában mindenkit, ki e vállalatot egyházunkra hasznosnak tartja s fentartását és fejlesztését szükségesnek ismeri, hogy ha valamely egyházi, iskolai, személyes vagy közérdekű eseményről biztos tudomása van, sziveskedjék ezt röviden, például levelező-lapon megírva velünk közölni.

— **A tiszai ág. hitv. evang. egyházkerületnek** f. év ápril-hó 26-án Miskolczon tartott közgyűléséről közvetlen értesítést nem vettünk; azonban úgy egyetemes ág. hitv. ev. egyházunk, valamint lapunk olvasóközönségének érdekében szükségesnek tartjuk a „Protestans Egyházi és Iskolai Lap“ következő tudósítását átvenni: „A tiszai ág. hitv. ev. egyházkerület f. hó 26-án, Miskolczon, délelőtt 9 órakor rendkívüli közgyűlést tartott, melynek egyedüli tárgya az volt, hogy az újonnan választott egyetemes felügyelő, br. Prónay Dezső úr, Budapesten május 23-án leendő ünnepélyes beiktatására képviselőket küldjön. — A közgyűlést Zelenka Pál, miskolczi lelkész buzdó és szívből jövő s szívhez szóló imája nyitotta meg; majd főt. Czékus Iszlán superintendens úr üdvözlőlvén a szép számmal egybegyűlt tagokat, kijelenti, hogy a kerületi felügyelő, Péchy Tamás

úr, országgyűlési teendői miatt nem teljesithetvén e rendkívüli közgyűlésen elnöki tisztét, a világi elnöki szék elfoglalására a legidősb. egyházmegyei felügyelőt, nagys. Szontagh Bertalan alispán urat kéri föl, ki a felhívásnak készséggel megfelel s azon kettős örömmel ad kifejezést, hogy az egyetemes felügyelői állás betöltésére másodizben megejtett választásnak ime eredménye lett s így rövid idő múlva segítve lett azon bajon, melyet az egyház közel egy év óta lépten-nyomon érezni volt kénytelen; továbbá hogy a felügyelői tisztet oly buzdó, egyháza körül fáradszatlan és áldozatkész s ifjú erejében lévő férfiú — milyennek br. Prónay Dezső urat ismerjük — nyerte el. — Miután a megfelelő jegyzőkönyvi pontok s az ideiglenes elnökség meghívó levele felolvasattak, a beiktató egyetemes közgyűlésre képviselőkül a kerületi és egyházmegyei elnökségek, továbbá nagyszámú egyházi és világi férfiak küldettek ki, mely kijelölés megtétele után a közgyűlés berekesztetett.“

— **A győri evang. egyházmegye** folyó év ápril 26-án Tétben tartotta rendkívüli közgyűlését, mely közgyűlésen t. Kiss Sándor úr, újonnan választott egyházmegyei felügyelő, iktattatott hivatalába megható ünnepélyességgel. Kivánjuk, hogy evang. egyházunk ezen kipróbált hűségű harczoa számos éveken át viselhesse azt a hivatalt, melynek teendőit székfoglaló beszédében oly gyönyörűen körvonaloza.

—th.

— „**Korouhev**“ írja a nyitrai esperességből: Ápril-hó 26-án tartotta a nyitrai esperesség Turolukán közgyűlését, melyen beterjesztetett a kerületi elnökség magyar nyelvű, az esperességet május 9-én Pozsonyban tartandó kerületi gyűlésre meghívó leirata. A nyitrai esperesség sajnálattal fogadta e leiratot, és a mult évi kerületi gyűlés határozatának daczára, mely szerint a kerületi elnökség magyar nyelven szól az esperességekhez, kivánni fogja a legközelebbi kerületi gyűlésen, hogy a főtisztelendő és méltóságos kerületi elnökség, mint eddig úgy továbbra is a nagytiszteletű esperességekkel való érintkezésében csupán Isten igéjének azon szabályához tartsa magát, melyet Pál apostol 1. Kor. 14., 19-ben adott. Ebben — úgy mond — az országos nemzetiségi törvény sem akadályoztat. Mink az egyházban politikát nem akarunk. — A kerületi gyűlésre menendő követeknek világos utasításul adja, hogy a kerületi gyűlésen oda működjenek, hogy az egyetemes felügyelőnek adandó utasításába, melyre megesküzik, betétessek, hogy symbolikus hitvallásunknak hű védője lesz s minden egyházunkban létező nyelv iránt különbség nélkül igazságos akar lenni. Ha pedig ezen méltányos és igazságos ajánlat a kerületi gyűlésen figyelembe nem vétetnék, ez esetre elhatározza a nyitrai esperesség, hogy ezen kívánságát külön emlékiratban fogja az egyetemes felügyelőnek előterjeszteni és valósítását elvárja. A nyitrai esperesség akarja, hogy a magyarhoni ág. hitv. evang. egyház legfőbb tisztviselője egyszersmind hitének, ezen az ősköztől örökölt legdrágább kincsének, hű vallója és védője legyen.

— **A pozsony megyei esperesség folyó hó 8-án** Pozsonyban fogja tartani közgyűlését. Tárgya a kerületi gyűlésre küldendő követek megválasztása mellett a Kralova anyásításának útjában álló akadályok elhárítása.

† **Kirchner János**, tolnamegyei Mucsfa nyugalmazott ev. lelkésze, 72 éves korában, 34 évi lelkészi szolgálat és 3 évi nyugalom után ápril 7-én halt meg. Jó pásztor és kiváló zenész volt. Áldás poraira!

— **Peter Károly**, jelenleg nevelő Tápió-Szt.-Mártonban, a bányakerületi tanárvizsgáló bizottság által a történelem, földrajz, magyar, német nyelv és irodalomnak gymnasiumi tanítására képesített.